MT - 172

2014 .... 1200 **Seat No.** | | | | | | | |

MT - 172 - SANSKRIT ENTIRE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - PRELIM II - PAPER - V

Time : 3 Hours **(Pages 6)** **Max. Marks : 80**

Q.I. (A) Translate *any three* of the following passages into English : 15

(i) सुहास्यवदनः अनन्तभट्टोऽवदत्, ''भवत उपचाराः प्रारब्धा एव । मम षड्भिः सहायकैर्वैद्यैः चिकित्सकरूपेण कार्यमारब्धम् ।'' एतन्निशम्य चकितचकितः सोमशर्मा अपृच्छत्, ''षड् वैद्याः?'' अनन्तभट्टः प्रत्युवाच - ''सूर्यप्रकाशः, सुखदवायुः, शीतलजलं, व्यायामः, सात्त्विकभोजनं, विश्रामश्चेति । एतेभ्यो महत्तराः केऽपि सहायकाः वैद्या न वर्तन्ते ।

(ii) श्रेया - तथापि एतेषु सौरं स्रोतः अपरिमितम्, अक्षयं, प्रदूषणमुक्तं च । 'कोराडी' इत्यत्र औष्णिक्याः ऊर्जायाः प्रकल्पः तथा ट्रॉम्बेतारापुरस्थौ द्वौ अणुविद्युत्-प्रकल्पौ प्रसिद्धौ । कोयना-जल-विद्युत्प्रकल्पस्तु अर्वाचीनमहाराष्ट्रस्य भाग्यरेषैव।

पार्थः - कुत्रचित् पर्वतेषु पवनचक्रिकाः स्थाप्यन्ते । मरुतः साहाय्येन विद्युन्निर्मीयते । अपि सैव पवनोर्जा ?

(iii) कैश्चिद्दिनैरनन्तरं लेरसियाप्रेषितेन विज्ञापनापत्रानुसारं तौ भ्रातरौ तस्य जनपदस्थानं गतौ । तत्र स प्रमुखस्ताभ्यां महान्तं स्वागतं समर्पयामास । नैकप्रकारा उपहाराः, नैके वृषसदृशा मिठूनप्राणिनोऽपि ताभ्यामुपायनीकृतवान् येन तौ आढ्यौ सञ्जातौ । इत्थं लेरसिया तयोर्मार्दवं पारितोषिकैः सम्मानितवान् । ततोऽपरान्तं ग्रामवासिजना अपि ताभ्यां सह सादरं व्यवहरन्ति स्म । तैरपि ज्ञातमधुनात्मिक्याः सम्पदः मूल्यं सामर्थ्यं च ।

(iv) मुम्बईनगरे उच्चन्यायालयस्य पुरतः रवीन्द्रनाट्यमन्दिरे तथैव जहांगीर-आर्टसोसायटी इति संस्थायां करमरकरमहोदयस्य प्रतिभाविष्कारस्वरूपाणि शिल्पानि विराजन्ते । न केवलं स शिल्पकारः स दयासागरः स्वराष्ट्रानुरागी च । स्वग्रामोन्नत्यर्थं तेन सदैव साहाय्यं कृतम् । अकिञ्चनच्छात्राणां कृते स शरण्यः । भूमिगतस्वातन्त्र्यसैनिकानां महाश्रयः खल्वासीत् । स्वजीवनं कृतार्थतां नीत्वा एष महान् शिल्पकारः सप्ताष्टनवैकतमे (१९८७) ख्रिस्ताब्दे पञ्चत्वे विलीनः परं स्वप्रतिभानिर्मितशिल्पैः चिरजीवी सञ्जातः ।

(v) स्थलपक्षिणां शुष्का तृणस्थली, जलविहगार्थं जलस्थली, आनूपं वा स्थलम् अपि च वृक्षखगानामधिवासभूताः महावृक्षा अपि अत्र विद्यन्ते । नैकाः सारङ्गागाराः विविधवर्णैः खगैः आवासार्थमङ्गीकृताः अत्र । वृक्षपक्षिणः, तृणपक्षिणः अपि च जलपक्षिणोऽपि अत्र बहुसंख्यया वसन्ति । तेषां त्रिशतषट्षष्टिमिताश्च प्रजातयः सुखेन वसन्ति क्रीडन्ति च । तित्तिरसदृशाः तृणपक्षिणः क्रीडन्तः दृश्यन्ते ।

Q.I. (B) Translate *any two* groups of verses into English : **8**

Group I

(i) अनन्तरं गर्ह्यमाणः सर्वैरनुशयान्वितः ।
स विद्यासिद्धये तप्तुं तपो गङ्गातटं ययौ ।।

(ii) नमामि राष्ट्रध्वजं त्रिवर्णात्मकं नैकवारम् ।
स्मारयते मां कीर्तिकथा यो महतामनवरतम् ।।

Group II

(i) सस्यगर्भिणी धरणी हरिता
स्वेदबिन्दुभिर्यैरभिषिक्ता
तेषामेव श्रमेण फलिता हसति मेदिनीयम्
हरितक्रान्त्यास्तद् हरितत्वं ध्वजेऽपि पल्लवितम् ।
ध्वजे स्थितेयं हरिताभा मां प्रेरयते सततम्
'जयतु किसानो' वदन्ती ह्यहं नमामि तं कृषकम् ।।

Group III

(i) मुहूर्तं ज्वलितं श्रेयो न च धूमायितं चिरम् ।
मा ह स्म कस्यचिद् गेहे जनि राज्ञः खरो मृदुः ।।

(ii) वंशेऽथ तस्मिन् किल फारुकेन्द्रो बभूव राजा मलिकाभिधानः ।
तस्याभवत् सूनुरुदारचेताः कुलावतंसो गजनीनरेशः ।।

Group IV

(i) अङ्गेन गात्रं नयनेन वक्त्रं न्यायेन राज्यं लवणेन भोज्यम् ।
धर्मेण हीनं खलु जीवितञ्च न राजते चन्द्रमसा विना निशा ।।

(ii) आगत्य च स गङ्गायास्तटाच्चिक्षेप वारिणि ।
उद्धृत्योद्धृत्य सिकताः पश्यतस्तस्य सोर्मिणि ।।

Q.II. (A) Answer *any two* questions in English from group I and II each : **8**

Group I

(i) What is required for sentiment of bravery ?

(ii) Why is internet compared with कल्पवृक्ष ?

(iii) Explain the precept of the story 'अमूल्यं विद्यते सर्वम् ।'

Group II

(i) According to the poem नमामि राष्ट्रध्वजम् what does the saffron colour stand for ?

(ii) Doing which things late one gets praise in the world ?

(iii) Describe courage.

Q.II. (B) Complete any two verses of the following : **4**

(i) अहो .... ददाति ।।

(ii) गृह्णन्तु .... सिन्धुः ।।

(iii) तन्मूलं .... नाम ।।

(iv) सदा .... सुकृतिनः ।।

Q.II. (C) Complete *any one* verse based on a metre : **2**

(i) गीति (ii) इन्द्रवज्रा

Q.III. (A) Write 5 sentences in Sanskrit on *any one* topic given below: **5**

(i) बालकदिनम् (ii) आकाशवाणी (iii) सागरः

OR

Complete the story.

(i) प्रभञ्जनो नाम झञ्झावातः आत्मनः अनुजं मन्दपवनम् अपृच्छत् मत्सदृशः शक्तिमान् भवितुं नेच्छसि किम् । तस्य सा पृच्छा अनुत्तरिता एवावर्तत । तदा स्वमाहात्म्यं पुनः एकवारं कथयितुं प्रभञ्जनः प्राह मन्दपवनं, वत्स पश्य, यदाहं वहामि तदा मम आगमनं सुदूरं सूच्यते। ______________ वार्ता प्रसरति । भयभीताः जनाः इतस्ततो धावन्ति । पशुपक्षिणः अपि संत्रस्ता जायन्ते । सागरः अपि प्रक्षुब्धः भवति । पर्वतप्रायाः तरङ्गाः ______________ उद्भवन्ति । एतत्सर्वं श्रुत्वा किं न कामयसे मत्सदृशः ______________ । ततः किमपि अवदन् मन्दपवनः मार्गस्थः अभवत् । अत्रान्तरे ______________ स गतः तत्र तरङ्गिताः नद्यः शान्तं प्रवहन्ति स्म । सस्यानि सानन्दं कम्पन्ते स्म । मनुजाः उत्साहिताः अभवन् । ______________ मन्दं मन्दम् अकूजन् । प्रभञ्जनेन पृष्टस्य प्रश्नस्य उत्तरं मन्दपवनेन कार्येण दत्तम् । एवं सुजनाः अपि न कदापि वृथा जल्पन्ते । कार्येणैव ते वदन्ति ।

(भवितुम्, सर्वत्र, खगाः, यत्र, तस्मिन्)

Q.IV. (A) Rewrite the following sentences according to the order : **5**

(i) भगवता पप्रच्छ, ''किं कृतं त्वया पुरातनशयनीयस्य ।''

(ii) मा कुरुत अनावश्यकक्रयणमिति भारतीया विचारसरणिः अनुकरणीया ।

(iii) चित्ताकर्षकं वस्तु क्रीत्वा पश्चाद् यदि न रोचते तर्हि सहजतया वयं बहिः त्यजामः ।

(iv) तच्छ्रुत्वा प्रसन्नचित्तेन भगवता तस्मै नूतनचीवराणि दत्तानि ।

(v) उपभुज्य त्यजत इति विचारं दूरीकृत्य विविधप्रकारैः पुनः पुनः उपयोगं कुरुत ।

OR

(B) Answer *any five* question in Sanskrit :

(i) भिक्षुः सुगतं प्रति किमर्थं गतः ?

(ii) मात्रा नरेन्द्राय किं कथितम् ?

(iii) अन्तर्जालम् अस्मभ्यं किं वितरति ?

(iv) अदितेः का जिज्ञासा ?

(v) वंशभवो गुणवानपि पुरुषः केन कारणेन पूज्यते ?

(vi) सिकतासेतुनिर्माणं किमर्थं न शक्यम् ?

(vii) के आधुनिकाः ऐन्द्रजालिकाः ?

(viii) एदलभूपतिः कस्य पुत्रः ?

Q.V. (A) Translate *any one* unseen passage / dialogue into English : 5

(i) सुखान्वेषी वर्तते मनुजः नित्यम् । तस्य सम्यग् विकासाय यथा विज्ञानम् आवश्यकं तथा विविधाः कलाः अपि । विज्ञानस्य अधिष्ठानं बुद्धिः उद्दिष्टश्च सदसद्विवेकः । विविधानां कलानाम् उद्दिष्टं वर्तते यद् यद् मधुरं सुन्दरं समीचीनं तस्य अनुभूतिः या सुखाय कल्पते । तथा तस्य वर्णनं येन पाशवीप्रवृत्तयः उत्तेजिताः न भवन्ति । अत एव किं न वयम् अस्माकं जीवने कलानां तथा विज्ञानस्य समन्वयं साधयामहे ?

(ii) एकदा कश्चित् नरः मृगयार्थम् अगच्छत् । सः सर्वं दिनं वने अभ्रमत्, किन्तु कमपि पशुं नापश्यत् । सायंकाले यदा स्वगृहं प्रति आगच्छति स्म, तदा सः एकां पुत्रसहितां हरिणीमपश्यत्। सः नरः अश्वेन तस्याः अनुसरणमकरोत् । किन्तु सा मृगी कुत्रचित् अदृश्या अभवत् । ततः स तस्याः शावकं गृहीत्वा अश्वस्य पृष्ठे बद्धवान् । अश्वमारुह्य सः नरः किञ्चिद् दूरं गत्वा अपश्यद् यत् पुत्रस्नेहव्याकुला सा मृगी अपि पुत्रमनुसरति स्म । सः अचिन्तयत् - एषा हरिणी स्वप्राणमोहं त्यक्त्वा पुत्रं रक्षितुमिच्छति । अहो ! एतां निराशां न करिष्यामि इति विचार्य सः मृगीशावकम् अमुञ्चत् । हरिणी प्रसन्ना अभवत् ।

(iii) भीमः – आर्य, मुञ्चतु मां क्षणमेकं भवान् ।

युधिष्ठिरः – किमपरमवशिष्टम् ?

भीमः – आर्य, सुमहदवशिष्टम् । संयच्छामि तावदनेन दुर्योधनदुःशासनरुधिरोक्षितेन पाणिना पाञ्चाल्या दुःशासनावकृष्टं केशहस्तम् ।

युधिष्ठिरः – सत्वरं गच्छतु भवान् । अनुभवतु तपस्विनी वेणीसंहारमहोत्सवम् ।

भीमः – भवति पाञ्चालराजकन्ये दिष्ट्या वर्धसे रिपुकुलक्षयेण ।

Q.V. (B) Translate *any one* group of verses into English : 4

Group I

(i) मूलं भूजङ्गैः शिखरं प्लवङ्गैः शाखा विहङ्गैः कुसुमानि भृङ्गैः ।
नास्त्येव तेच्चन्दनपादपस्य यन्नाश्रितं सत्वभरैः समन्तात् ।।

(ii) हीनसेवा न कर्तव्या कर्तव्यः महदाश्रयः ।
राममासाद्य लङ्कायां लेभे राज्यं विभीषणः ।।

Group II

(i) चेतो भग्नं यदि किल भवेत्सज्जनानां कदाचित्
निःसन्देहं सहजमचिराद्धेमवद्युज्यते तत् ।
छिन्नो भिन्नो घटति न यथा कुम्भकारस्य कुम्भः ।
दुर्वृत्तानामुपहतमनो युज्यते नैव नैव ।।

Group III

(i) इक्षोरग्रात्क्रमशः पर्वणि पर्वणि यथा रसविशेषः ।
तद्वत्सज्जनमैत्री विपरीतानां तु विपरीता ।।

(ii) अतीतलाभस्य सुरक्षणार्थं भविष्यलाभस्य च सङ्गमार्थम् ।
आपत्प्रपन्नस्य मोक्षणार्थं यन्मन्त्र्यतेऽसौ परमो हि मन्त्रः ।।

Q.VI. Answer in English : (*Any two*) 4

(i) According to मार्कंडेय, how should be the paintings of different types of people ?

(ii) What are the factors responsible for adding beauty to a painting ?

(iii) How did Sanskrit literature help in preparing the draft of the Indian Constitution ?

(iv) What responsibility did डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर accept ?

Q.VII. Make *any five* sentences in Sanskrit by using indeclinables / governing cases : 5

(i) समम्	(ii) परितः	(iii) गम् - गच्छ् (1 PP)
(iv) स्पृह् (10 UP)	(v) निकषा	(vi) रुच् - रोच् (1 AP)
(vii) कथ् (10 UP)	(viii) प्रति	

OR

Translate *any five* sentences in Sanskrit :

(i) When will you go to a village ?
(ii) Tell the story of cunning jackal.
(iii) An elephant walks very slowly.
(iv) The birds build the nests on the branches of trees.
(v) These flower ladden trees look beautiful.
(vi) Trees make the passers-by happy by their shadow.
(vii) The kids dance happily.
(viii) Delhi is the capital of India.

Q.VIII. Solve the following questions : **15**

(A) Recognize *any three* of the following forms :

(i) क्षमावन्तः (ii) असौ (iii) बभूव
(iv) पतितः (v) कर्तुम्

(B) Dissolve and name the compounds : (*Any three*)

(i) क्षुद्रवस्तु (ii) देवतापूजनम् (iii) अप्रिये
(iv) छायातपौ (v) सुनिश्चितम्

(C) Dissolve sandhi as following : (*Any three*)

(i) प्रष्टुमहमागता (ii) जनैर्निर्मितमिदम् (iii) तत्रोषित्वा
(iv) तत्रैव (v) चेच्छ्रान्तः

(D) Complete *any three* of the following sentences by choosing the suitable alternative given in the brackets :

(i) अत्र प्राप्ताहं भरतपुरं .... प्राक् । (दिनद्वयात् / दिनद्वयोः / दिनद्वयेषु)
(ii) आचार्ये, वीररसविषये .... भवती । (कथय / कथयतु / कथयन्तु)
(iii) वानराः तस्य पृष्ठतः .... । (अनुगच्छन्ति / अनुगच्छति / अनुगच्छथ)
(iv) .... जैविकवायुः प्रभवति । (एरण्डबीजात् / इक्षुदण्डावशेषात् / अवकरात्)
(v) बाल्य एव स .... सह मृत्प्रतिमाः निर्मातुं प्रारभत । (पित्रा / पित्रे / पिता)

(E) Do as directed : (*Any three*)

(i) नाट्यशास्त्रं नाम .... वेदः । (Use numerical adjective of five)
(ii) सारङ्गागाराः खगैः अङ्गीकृताः । (Use 'खगाः' instead of 'खगैः')
(iii) मम चीवराणि जीर्णानि । (Make the sentence singular)
(iv) राष्ट्रध्वजः मां कीर्तिकथाः स्मारयते । (Remove Causal construction)
(v) विद्युत्प्रवाहे खण्डिते एतादृशी चर्चा प्रारब्धा । (Remove absolute locative)

Best Of Luck

MT - 172

2014 1200

MT - 172 - SANSKRIT ENTIRE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - PRELIM II - PAPER - V

Time : 3 Hours **Preliminary Model Answer Paper** **Max. Marks : 80**

A.I.	**(A) Translate *any three* of the following passages into English :**	
(i)	The grinning अनन्तभट्ट said, "Your treatment has already started. The work has been started by my six assistant doctors as a physician." Hearing this, the astonished सोमशर्मा asked, "Six doctors"? अनन्तभट्ट replied, "Sunlight, delighting breeze, cool water, exercise, nutritious food and rest". There are no assistant doctors greater than these.	**5**
(ii)	Shreya - Nevertheless, among these, the solar resource is limitless, imperishable and pollution-free. The thermal-power project at Koradi and two atomic-power projects at Trombay and Tarapur are well known. The Koyna-Hydro-electric project is indeed the line of fortune of modern Maharashtra. Parth - Somewhere, wind-mills are set up on mountains. Electricity is generated with the help of wind. Is that itself wind-energy / tidal energy ?	**5**
(iii)	After a few days, according to the intimation sent by Lerasiya, those two brothers went to his province. There, the chief offered them a hearty welcome. He gifted them with many types of gifts and a number of bull-like 'Mithun' animals as well, due to which they both became wealthy.Thus, Lerasiya honoured their kindness with rewards. Thereafter, even the villagers behaved respectfully with them. Now, even they realized the value and power of the 'richness of soul'.	**5**
(iv)	Sculptures manifesting the genius of respected करमरकर are adorned in Mumbai, opposite of the High Court, at the Ravindra Natya Mandir	**5**

and in the institution Jehangir Art Society. He was not only a sculptor but also an ocean of kindness and a lover of his nation (patriot). He always gave assistance (rendered help) for the progress of his village. He was a resort / refuge for poor students. He was indeed a great support for freedom fighters who had gone underground. Having led his life towards fulfillment, this great sculptor became one with the divine (in the year 1987 CE), but has become immortal through his creative sculptures.

(v) Dry grasslands for land-birds, water-bodies or marshy ponds for aquatic birds as well as huge trees that become dwellings for tree-birds also exist here. Many trees have been occupied here for dwelling by different colourful birds. Birds living on trees, grassland-birds and aquatic birds as well, live here in huge numbers. About three hundred sixty six (366) species of them live and play merrily here. Grassland-birds similar to the partridges are seen playing. **5**

A.I. (B) Translate *any two* groups of verses into English :

Group I

(i) Later, being criticized by everybody, he who was remorseful (filled with regret), went to the banks of river गङ्गा in order to perform penance for acquiring knowledge. **2**

(ii) I salute the tricoloured National flag several times which continuously reminds me of the success-stories of the great people. **2**

Group II

(i) Sprinkled with whose drops of sweat, the earth possessing crops in her womb is green. This earth, which has yielded fruit due to their efforts, smiles. That greenery of the green revolution has foliaged even on the flag. This green lustre on the flag inspires me continuously. Indeed uttering the words “जय किसान” (may the farmer triumph), I salute that farmer. **4**

	Group III	
(i)	It is better to shine (effectively) for a short while than to fume (burn) for a long. A child who is too hard (cruel) and too soft by nature should not be (born) in a king's house.	**2**
(ii)	In that dynasty, was born the head of Farooqi family, a king named Malik. He had a son, the ruler of Gazni, who was generous and an adornment of the dynasty.	**2**
	Group IV	
(i)	A body without limbs, face without eyes, kingdom without justice, food without salt and life without धर्म, does not look beautiful, just like a night without the moon (is not significant).	**2**
(ii)	And having come there, while he (the boy) was looking at him, picking up again and again, he (इन्द्र) threw sand from the banks of गङ्गा into the water full of waves.	**2**
A.II.	**(A) Answer *any two* questions in English from group I and II each :**	
	Group I	
(i)	Sentiment of bravery (heroism) is known as वीर रस. It is manifested by stories of bravery. Its main attribute is enthusiasm. It enthuses and energises others. There are different attributes of this sentiment as determination, firm effort, undisturbed mind. This रस should be manifested by effective acting coupled with stability, courage, valour, enthusiasm etc. This रस motivates the audience.	**2**
(ii)	The internet, due to its expanse, speed and almost free-of-cost availability, is compared with कल्पवृक्ष. In the ancient times it was believed that there is a कल्पवृक्ष, i.e. a tree that grants all the wishes instantly. In the modern days, whatever knowledge or information one seeks, it is available instantly on the internet without almost any cost. All the information is available to anybody who uses the	**2**

	internet within a fraction of a second. Hence, internet is considered to be a knowledge-granting tree.	
(iii)	The story अमूल्यं विद्यते सर्वम् is about a Buddhist monk who lived a reclusive life in a monastery. When he approached Lord सुगत बुद्ध for replacement of old worn out robes, the Lord questioned him about what he did with them. He said that he used them as a mattress for sleeping. He used the old mattress as a pillow then and the old pillow as a door-mat for wiping feet at the entrance. Moreover, he used the threads of the old door-mat as wick for oil-lamps. This example demonstrates how one can make best use of available resources and save them. A lots of natural resources and human effort go in producing even small and simple things. Hence, they are precious. We must abandon the concept of 'use and throw' and reuse and recycle things to avoid wastage and save resources and the environment.	**2**
	Group II	
(i)	The tricolor constantly reminds us of the success stories of the great people. The saffron colour which is at the top reminds us of the soldiers who served the country by their blood, who gladly sacrificed their lives in the कारगिल war. Their valour is symbolized by saffron colour. This saffron colour motivates the poetess and by saying 'जय जवान' she salutes the soldiers for their sacrifice.	**2**
(ii)	Generally a person is criticized for being late. But in case of anger, hatred, pride, enmity and while committing a sinful or unpleasant act, the one who is not quick, but delays the action, thinks for a long while and then performs, enjoys appreciation and praise in the end and avoids an unpleasant situation.	**2**
(iii)	Courage is the most important virtue of a man. It cannot be defeated at any moment. The poet gives the example of a torch. Even when it is held up-side-down, its flame only inclines upwards. Thus, however adverse the situation is, a courageous man will not be disheartened. He will make positive use of it and will progress.	**2**

A.II.	**(B)** Com plete ***any two*** **verses of the following :**	
(i)	अहो महत्त्वं महतामपूर्वं विपत्तिकालेऽपि परोपकारः । यथाऽऽस्यमध्ये पतितोऽपि राहोः कलानिधिः पुण्यचयं ददाति ।।	**2**
(ii)	गृह्णन्तु सर्वे यदि वा यथेष्टं नास्ति क्षतिः क्वापि कवीश्वराणाम् । रत्नेषु लुप्तेषु बहुष्वमर्त्यैरद्यापि रत्नाकर एव सिन्धुः ।।	**2**
(iii)	तन्मूलं गुरुतायास्तत्सौख्यं तद्यशस्तदौर्जित्यम् । तत्सौभाग्यं पुंसां यदेतदप्रार्थनं नाम ।।	**2**
(iv)	सदा सद्ग्रन्थानां श्रवणमनने ये विदधते । नयन्ते वा कालं कविकृतविनोदैः प्रमुदिताः । भ्रमं दूरीकुर्वन्ति च सदुपदेशेन कुधियां स्वयं निर्भ्रान्तत्वात् प्रभुपदरतास्ते सुकृतिनः ।।	**2**
A.II.	**(C) Complete *any one* verse based on a metre :**	
(i)	गीति - **वंशभवो गुणवानपि सङ्गविशेषेण पूज्यते पुरुषः । न हि तुम्बीफलविकलो वीणादण्डः प्रयाति महिमानम् ।।**	**2**
(ii)	इन्द्रवज्रा - **ज्ञानेन पुंसां सकलार्थसिद्धिर्ज्ञानादृते काचन नार्थसिद्धिः । ज्ञानस्य मत्वेति गुणान् कदाचिज्ज्ञानं न मुञ्चन्ति महानुभावाः ।।**	**2**
A.III.	**(A) Write 5 sentences in Sanskrit on *any one* topic given below:**	
(i)	**बालकदिनम् ।** पण्डितजवाहरलालनेहरुमहोदयः अस्माकं प्रथमः प्रधानमन्त्री । सः नोव्हेंबरमासस्य चतुर्दशदिने अजायत । सः बालकेषु अतीव अस्निह्यत् अतः तस्य जन्मदिनं बालकदिनमिति मत्वा जनैः सम्पद्यते । अस्मिन् दिने बालकाः गौरवायन्ते । बालकाः कलिकाः इव इति मत्वा तेषां प्रति वात्सल्यं, स्नेहः प्रदर्शितव्यः इति तस्य दृढं मतं आसीत् । बालकाः भविष्यं राष्ट्रस्य इति नेहरुमहोदयस्य मतिः आसीत् ।	**5**
(ii)	**आकाशवाणी ।** विज्ञानस्य प्रभावः वयं सर्वत्र द्रष्टुं शक्नुमः । आकाशवाणी नाम विज्ञानस्य एकः आविष्कारः । लोहसूत्ररहितस्याः आकाशवाण्याः आविष्कारः मार्कोनीमहोदयेन कृतः । ध्वनेः तरङ्गाः आकाशे सञ्चरन्ति । ते तरङ्गाः विद्युद्यन्त्रेण गृहीताः तेन । तदनन्तरम् आकाशवाण्याः अविष्कारः जातः । भारते आकाशवाणीद्वारा शिक्षायाः प्रचारः प्रसारः च	**5**

सुलभरीत्या भवति । आकाशवाण्यां वयं न केवलं गीतानि, वार्ताः अपि तु क्रीडानां धावत् सूत्रसंचलनम् अपि श्रोतुं शक्नुमः । आकाशवाण्यां सम्पूर्णं जगत् ग्रामवत् लघु अभवत् ।

(iii) **सागरः ।** 5

सागरस्य जलं क्षारं भवति । वयं सागरात् रत्नानि मौक्तिकानि च लभामहे । वयं सागरेभ्यः मत्स्याः लवणं च प्राप्नुमः । सागरस्य रत्नाकरः, लवणाकरः, सरित्पतिः च इत्यादीनि सार्थानि नामानि । मेघाः सागरात् बाष्पं लब्ध्वा पृथिव्यां जलं वर्षन्ति । तेन सस्यानि वर्धन्ते । सागरतीरे सिकता ऊर्णा इव अतीव मृदु । श्रावणमासस्य पौर्णिमायां जनाः सागरपूजनं कुर्वन्ति । सागरः सर्वप्रकारैः मानवान् उपकरोति । अतः सागरः अस्माकं सुहृद् ।

OR

Complete the story. 5

(i) प्रभञ्जनो नाम झञ्झावातः आत्मनः अनुजं मन्दपवनम् अपृच्छत् मत्सदृशः शक्तिमान् भवितुं नेच्छसि किम् । तस्य सा पृच्छा अनुत्तरिता एवावर्तत । तदा स्वमाहात्म्यं पुनः एकवारं कथयितुं प्रभञ्जनः प्राह मन्दपवनं, वत्स पश्य, यदाहं वहामि तदा मम आगमनं सुदूरं सूच्यते। **सर्वत्र** वार्ता प्रसरति । भयभीताः जनाः इतस्ततो धावन्ति । पशुपक्षिणः अपि संत्रस्ता जायन्ते। सागरः अपि प्रक्षुब्धः भवति । पर्वतप्रायाः तरङ्गाः **तस्मिन्** उद्भवन्ति । एतत्सर्वं श्रुत्वा किं न कामयसे मत्सदृशः **भवितुम्** । ततः किमपि अवदन् मन्दपवनः मार्गस्थः अभवत् । अत्रान्तरे **यत्र** स गतः तत्र तरङ्गिताः नद्यः शान्तं प्रवहन्ति स्म । सस्यानि सानन्दं कम्पन्ते स्म । मनुजाः उत्साहिताः अभवन् । **खगाः** मन्दं मन्दम् अकूजन् । प्रभञ्जनेन पृष्टस्य प्रश्नस्य उत्तरं मन्दपवनेन कार्येण दत्तम् । एवं सुजनाः अपि न कदापि वृथा जल्पन्ते । कार्येणैव ते वदन्ति ।

A.IV. (A) Rewrite the following sentences according to the order : 5

(i) भगवता पप्रच्छ, ''किं कृतं त्वया पुरातनशयनीयस्य ।''

(ii) तच्छ्रुत्वा प्रसन्नचित्तेन भगवता तस्मै नूतनचीवराणि दत्तानि ।

(iii) चित्ताकर्षकं वस्तु क्रीत्वा पश्चाद् यदि न रोचते तर्हि सहजतया वयं बहिः त्यजामः ।

(iv) उपभुज्य त्यजत इति विचारं दूरीकृत्य विविधप्रकारैः पुनः पुनः उपयोगं कुरुत ।

(v) मा कुरुत अनावश्यकक्रयणमिति भारतीया विचारसरणिः अनुकरणीया ।

OR

Answer *any five* question in Sanskrit :

(i) भिक्षुः **नूतनचीवराणि याचितुं** सुगतं प्रति गतः । 1

(ii) मात्रा नरेन्द्राय कथितम् - ''**वत्स नरेन्द्र, विरम शोकात् । त्वया मूर्तेः पूजा न कृता, परम् बालिकायाः साहाय्यं कृत्वा बालिकारूपशक्तिदेवतायाः एव पूजनं कृतम् ।**'' 1

(iii) अन्तर्जालम् (आधुनिकः कल्पवृक्षः) अस्मभ्यं **सर्वविधं संज्ञापनं** वितरति । 1

(iv) अदितेः जिज्ञासा **नाट्यविषयिणी आसीत्** । 1

(v) वंशभवो गुणवानपि पुरुषः **सङ्गविशेषेण** पूज्यते । 1

(vi)	**सिकता ओघहार्या वर्तते अतः गङ्गायां** सिकतासेतुनिर्माणं न शक्यम् ।	1
(vii)	**अणुशास्त्रे, विज्ञाने, सङ्गणकीये पोखरणे वा यैः प्रावीण्यं प्राप्तम्, ते** आधुनिकाः ऐन्द्रजालिकाः।	1
(viii)	एदलभूपतिः **हसनभूपस्य** पुत्रः आसीत् ।	1
A.V.	**(A) Translate *any one* unseen passage / dialogue into English :**	
(i)	Man always looks for joy. Just as science is necessary for his proper development, likewise are various arts, as well. Science is based on intelligence and its goal is conscience (discretion between right and wrong). The goal of various arts is to experience whatever is sweet, beautiful and excellent which leads to joy. Likewise its description so that beastly instincts aren't provoked. Hence, can we not accomplish the union of arts and science in our life ?	5
(ii)	Once, a man went for hunting. He wandered in the forest throughout the day, but did not find a single animal. In the evening, when he was returning home, he saw a doe along with a fawn. The man chased it on the horse. But the doe disappeared somewhere. Then he took her fawn and tied it on the horse's back. Mounting the horse, after going a little further ahead and that man saw, even that doe restless by the affection for the fawn, was chasing the fawn. He thought - this doe doesn't care for her own life, wishes to protect the son. Oh ! Thinking that, I shall not disappoint her, he released the deer-fawn. The doe was delighted.	5
(iii)	भीम - O noble one, you may release me for a moment. युधिष्ठिर - What else is pending now ? भीम - O noble one, something extremely important is pending. With this hand smeared with the blood of दुर्योधन and दुःशासन, I will tie the hair of पाञ्चाली which were pulled by दुःशासन. युधिष्ठिर - You may go quickly. Experience the celebration of tying the hair of the devout lady. भीम - O respected princess of पाञ्चाल, Congratulations upon the decline of the family of our enemy !	5

A.V.	**(B) Translate *any one* group of verses into English :**	
	Group I	
(i)	The heart of the virtuous, if ever broken, is undoubtedly easily joint like gold at once. The broken heart of the wicked is never put together, just like the potter's broken and shattered earthen pot which is never joint. **Explanation :** Good people though hurt do not keep grudges for long. They forgive and forget soon. Even in the worst of circumstances the virtuous ones will be helpful to others. The wicked, however hold on to the grudges and become revengeful and are never helpful to anybody.	4
	Group II	
(i)	The roots are resorted to by snakes, peak by monkeys, branches by birds and flowers by the honey-bees; indeed there is not part of yours that is not resorted to by any being at all. **Explanation :** This verse is an example of चन्दनान्योक्ति.	2
(ii)	One should not serve the inferior (wicked/unworthy) but one should always resort to the excellent. Approaching Lord Rama, Vibhishana got the kingdom of Lanka (लंका).	2
	Group III	
(i)	The sugarcane becomes juicier and sweeter as one bites through each node, one after the other. The friendship of the good men is like that; for the other type, it is the reverse. **Explanation :** The friendship with virtuous gets better and stronger with the passage of time.	2
(ii)	Only that advice is the best advice, which is for protecting the gain of the past, making acquisitions in the future and for liberating one facing calamity.	2
A.VI.	**Answer in English : (*Any two*)**	
(i)	Sage मार्कंडेय has talked about various signs. There are different	2

	codes for people of different nature. Like, the eyebrows of a calm person should be like crescent moon whereas of a dancer, they should be in bow like shape. The images of deities should have various ornaments. Their faces should be pleased, charming whereas their attires should be of silk etc. The images of sages, seers should be with hair locks, bark. They should look weak but lustrous.	
(ii)	Generally, lines, shape, light and shade are important factors in any drawing. If somebody has imitated any picture then it has to resemble the original one. Position, degree proportion sweetness, size of land, differences, resemblance, drawing pictures in small or big size to indicate their proximity or distance are the eight factors that add to the beauty of a painting.	**2**
(iii)	In order to prepare the draft of Indian Constitution, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर had gone through all possible treatises, scriptures. He also knew the importance of literature produced by scholars in Sanskrit. He firmly believed that Sanskrit is the origin of Indian culture. He also studied स्मृतिग्रंथs of मनु, भारद्वाज, याज्ञवल्क्य. He also had discussions with scholars. Having understood this socio-cultural, political ethos in India, he prepared the draft of the Indian Constitution with inclusion of statutes to women and Dalits.	**2**
(iv)	After the attainment of freedom, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर was appointed as minister of law in the cabinet of first Prime Minister पं. जवाहरलाल नेहरु. Along with that he also accepted the post of chairman of the drafting committee of Indian Constitution. Disregarding the burden of work he was always engrossed in work.	**2**
A.VII.	**Make *any five* sentences in Sanskrit by using indeclinables / governing cases :**	
(i)	अहं **त्वया समं** कदापि कलहं न करोमि ।	**1**
(ii)	**शालां परितः** क्रीडाङ्गणं वर्तते ।	**1**
(iii)	बालिका **पाठशालां गच्छति** ।	**1**
(iv)	श्रीगणेशः **मोदकेभ्यः स्पृहयति / ते** ।	**1**

(v)	मम **गृहं निकषा** वाचनालयः वर्तते ।	1
(vi)	**गणेशाय** रक्तपुष्पाः **रोचन्ते** ।	1
(vii)	माता **बालकाय** कथां **कथयति** ।	1
(viii)	वयं **ग्रामं प्रति** गच्छामः ।	1
	OR	
	Translate *any five* sentences in Sanskrit :	
(i)	त्वं कदा ग्रामं गमिष्यसि ?	1
(ii)	(त्वं) धूर्तशृगालस्य कथां कथय ।	1
(iii)	गजः अतीव शनैः / मन्दं चलति ।	1
(iv)	खगाः वृक्षाणां शाखासु नीडानि रचयन्ति ।	1
(v)	एते पुष्पिताः वृक्षाः रमणीयाः दृश्यन्ते ।	1
(vi)	वृक्षाः तेषां छायया पथिकान् आनन्दयन्ति ।	1
(vii)	बालकाः सानन्दं नृत्यन्ति ।	1
(viii)	देहली भारतस्य राजधानी अस्ति ।	1
A.VIII.	**Solve the following questions :**	
(A)	**Recognize *any three* of the following forms :**	
(i)	क्षमावन्तः - क्षमावत् Adjective ending in वत् Masculine gender Nominative, Vocative plural.	1
(ii)	असौ - अदस् Third person pronoun Masculine, Feminine gender Nominative singular.	1
(iii)	बभूव - Root भू - भव् (1 PP) Perfect past tense Third person singular.	1
(iv)	पतितः - Root पत् (1 PP) Past Passive Participle Masculine gender Nominative singular.	1

(v)	कर्तुम् - Root कृ (8 UP) Infinitive of purpose तुमन्त अव्यय.	1
(B)	**Dissolve and name the compounds : (*Any three*)**	
(i)	क्षुद्रवस्तु - क्षुद्रं वस्तु । - कर्मधारय समास ।	1
(ii)	देवतापूजनम् - देवतायाः पूजनम् । - षष्ठी तत्पुरुष समास ।	1
(iii)	अप्रिये - न प्रियम्, तस्मिन् । - नञ् तत्पुरुष समास ।	1
(iv)	छायातपौ - छाया च आतपः च । - इतरेतर द्वन्द्व समास ।	1
(v)	सुनिश्चितम् - सुष्ठु निश्चितम् । - प्रादि तत्पुरुष समास ।	1
(C)	**Dissolve sandhi as following : (*Any three*)**	
(i)	प्रष्टुमहमागता - प्रष्टुम् + अहम् + आगता ।	1
(ii)	जनैर्निर्मितमिदम् - जनैः + निर्मितम् + इदम् ।	1
(iii)	तत्रोषित्वा - तत्र + उषित्वा ।	1
(iv)	तत्रैव - तत्र + एव ।	1
(v)	चेच्छ्रान्तः - चेत् + श्रान्तः ।	1
(D)	**Complete *any three* of the following sentences by choosing the suitable alternative given in the brackets :**	
(i)	अत्र प्राप्ताहं भरतपुरं **दिनद्वयात्** प्राक् ।	1
(ii)	आचार्ये, वीररसविषये **कथयतु** भवती ।	1
(iii)	वानराः तस्य पृष्ठतः **अनुगच्छन्ति** ।	1
(iv)	**अवकरात्** जैविकवायुः प्रभवति ।	1
(v)	बाल्य एव स **पित्रा** सह मृत्प्रतिमाः निर्मातुं प्रारभत ।	1
(E)	**Do as directed : (*Any three*)**	
(i)	नाट्यशास्त्रं नाम **पञ्चमः** वेदः ।	1
(ii)	**सारङ्गागारान्** खगाः अङ्गीकृतवन्तः ।	1
(iii)	मम **चीवरं जीर्णम्** ।	1
(iv)	**अहं** कीर्तिकथाः **स्मरामि** ।	1
(v)	**यदा विद्युत्प्रवाहः खण्डितः तदा** एतादृशी चर्चा प्रारब्धा ।	1

❖❖❖❖